

„Digital Humanities 2023”, Graz, 10–14 lipca 2023 roku

W dniach 10–14 lipca odbyła się konferencja „Digital Humanities 2023”, 35. spotkanie organizowane corocznie przez Alliance of Digital Humanities Organizations. Miejsmem obrad był w tym rok Graz, gospodarzem miejscowy uniwersytet (Universität Graz), a lokalnemu komitetowi organizacyjnemu przewodzili Georg Vogeler i Walter Schloger z Institut Zentrum für Informationsmodellierung na wspomnianej uczelni. Konferencja odbyła się pod hasłem „Collaboration as Opportunity” i jak zwykle zgromadziła szerokie grono badaczy. Dwa pierwsze dni konferencji zostały przeznaczone na przeprowadzenie 25 warsztatów. W ciągu właściwych obrad zaprezentowano 108 długich i 125 krótkich referatów (podzielonych odpowiednio między 36 i 25 sesji), 112 posterów oraz odbyto 16 dyskusji panelowych. Otwarcie i zamknięcie konferencji towarzyszyły wykłady (*keynotes*). Łącznie swoje prace przedstawiło 1105 naukowców z całego świata, w tym liczna reprezentacja uczonych z Polski. Charakterystyczną cechą konferencji z cyklu „Digital Humanities” jest stosowanie rygorystycznej procedury recenzyjnej, co pozwala na utrzymanie stałego wysokiego poziomu spotkań. Wystąpienia w podanej wyżej liczbie zostały wyłonione z ponad 750 zgłoszeń¹. Liczna była również grupa przybyłych badaczy spoza grona samych referentów.

Wykład otwierający wygłosiła Sarah Kenderdine („Two-Fold Revolutions: Computational Museology in the Age of Experience”). Omówiła w nim wpływ technologii cyfrowych na muzealnictwo w kontekście starań o dostarczenie odbiorcom immersyjnych doświadczeń i współczesnego techno-kapitalistycznego modelu

rozpowszechniania treści. Z kolei wykład zamykający Claire Fernandez („Contesting power in the digital age: the role of civil society in Europe”) poświęcony był istotnemu znaczeniu badań humanistycznych jako zorientowanych na człowieka, w epoce dominacji Big Techu.

„Digital Humanities 2023” było okazją do spotkania się badaczy reprezentujących wiele dyscyplin humanistycznych, którzy stosują w swojej pracy narzędzia cyfrowe. Wyrażna jednak była dominacja nauk historycznych, literackich i językowych. Na ich tle wyraźnie słabiej reprezentowana była m.in. humanistyka przestrzenna. O wiele większe zróżnicowanie widoczne było w metodach i technologiach, które zaprezentowali prelegenci w swoich wystąpieniach. Olbrzymie obecnie zainteresowanie społeczne technologią generatywnej sztucznej inteligencji i *large language models* (LLM) nie znalazło odbicia w referowanych badaniach, ale należy się spodziewać, że tematyka ta będzie się coraz częściej pojawiać na przyszłych spotkaniach. Nie oznacza to oczywiście, że tematyka SI była nieobecna. Był to jeden z najczęściej dyskutowanych tematów, razem z uczeniem maszynowym, eksploracją tekstu (*text mining*, *named entity recognition* – NER), *linked open data*, przetwarzaniem języka naturalnego (*natural language processing*) czy bazami danych i ich modelowaniem. Warte odnotowania jest też duże zainteresowanie edycjami cyfrowymi, pracą z rękopisami, technologiami anotacji, rozpoznawaniem tekstów rękopiśmiennych (*Handwritten Text Recognition* – HTR), kodowaniem tekstu (*Text Encoding Initiative* – TEI), analizą sieciową i grafami, standardami metadanych oraz metodami przestrzennymi.

Tym ostatnim poświęcono trzy sesje, obejmujące dość szeroko badania z zakresu humanistyki przestrzennej – począwszy od klasycznych prób cyfrowego opracowania map do analizy architektury i poezji. Na pierwszej z sesji zaprezentowane zostały

¹ *Digital Humanities 2023. Book of Abstracts*, red. A. Baillot, W. Scholger, T. Tasovac, G. Vogeler, Graz 2023, s. IV, DOI: 10.5281/zenodo.7961822 (<https://zenodo.org/record/7961822>, dostęp: 20 września 2023).

metodyka półautomatycznego tworzenia map 3D podróży Marco Polo (Andreas Niekler i in.), prace nad portalem internetowym z mapami Chin z lat 1895–1944 (Qun Che i in.), badanie map historycznych z wykorzystaniem teorii memów na przykładzie katastru napoleońskiego (Rémi Petitpierre) – co wygląda na obiecującą podstawę do dalszych prac nad automatyczną wektoryzacją treści map. Na drugim spotkaniu zreferowano polskie doświadczenia z *deep mappingiem* w badaniach nad literaturą Holocaustu w projekcie „Atlas Literatury Zagłady” (Konrad Niciński i in.); wykorzystanie narzędzi cyfrowych do mapowania zjawiska niewolnictwa w zachodniej Australii w okresie brytyjskim (Paul Arthur i in.); metodologię cyfrowego opracowania map i szkiców Karola Perthéesa z końca XVIII w. do stworzenia mapy osadnictwa Polski po pierwszym rozbiorze (Arkadiusz Borek); analizę i mapowanie list przyjazdów do Wiednia z XVIII w. z wykorzystaniem półautomatycznych metod cyfrowych (Nina Rastinger). Ostatnia z sesji przestrzennych skupiona była na mniej „geograficznych” podejściach do przestrzeni. Referenci omówili tam propozycję wieloetapowej metodyki i technologii do tworzenia rekonstrukcyjnych modeli 4D historycznych miast (Beatrice Vaienti i in.); automatyczne wyodrębnianie fasad z modeli fotogrametrycznych Wenecji (Paul Guhenne i Isabella di Lenardo); wizualizację przestrzeni i skali w poezji Emily Dickinson przy użyciu podejścia obliczeniowego (Anouk Lang). Prócz tych sesji dla osób zajmujących się geografiami historyczną interesujący był również panel dyskusyjny poświęcony obecnemu stanowi projektu „Pelagios” – jednej z dłuższych trwających (od 2011) i dość popularnej inicjatywy z zakresu humanistyki przestrzennej i cyfrowej, łączącej w sobie

rozwoj metod i technologii (narzędzie Re-cogito). Obecnie, po zakończeniu stałego finansowania, funkcjonuje on jako sieć inicjatyw i projektów badawczych, stawiając na współpracę między badaczami (Pelagios Network)². Zagadnienia związane z geografiami historyczną i humanistyką przestrzenną poruszały też referaty na sesjach skoncentrowanych na innej problematyce. Przedstawiano m.in. problemy z automatyzacją procesu przejścia od skanów tekstu, na którym zastosowano technikę NER, do reprezentacji kartograficznej (Caroline Koudoro-Parfait i in.), projekt edycji cyfrowej osiemnastowiecznego gazetera dla Ameryki Południowej (Werner Stangl i in.) czy narzędzie do tworzenia map na podstawie danych lingwistycznych (Markus Pluschkovits i Jakob Bal). Tematy przestrzenne pojawiły się też na sesji posterowej.

Na konferencji przedstawiono wiele wartościowych projektów o tematyce *spatial humanities* i pod tym względem należy uznać ją za udaną. „Digital Humanities 2023” również w ocenie ogólnej wypada bardzo dobrze – udało się zorganizować forum dyskusyjne dla naukowców z całego świata posługujących się narzędziami i metodami cyfrowymi w badaniach humanistycznych. Nie zabrakło także rozważań na temat społecznego i instytucjonalnego kontekstu rozwoju całego nurtu. Ukazano wielką różnorodność humanistyki cyfrowej zarówno od strony stosowanych technologii, jak i przedmiotów badań. Dość przewrotnie budzi to nadzieje, że (może w już nie tak bardzo odległej przyszłości) tego typu podejścia będą stanowić normę w badaniach humanistycznych i stosowanie etykiety *digital* nie będzie istotne w definiowaniu danych prac. ■

Arkadiusz Borek
(Warszawa)

² <https://pelagios.org/>, dostęp 20 września 2023.